

Kritika-Figyelő

Mi újság a művészetpedagógiában?

Vajon könnyebb lesz-e avagy nehezebb a művészetpedagógia avangárdjának azaz, hogy hosszú vajúadások után megvan a NAT, s hogy a végkifejletben a „komplex-kreatív” „lobby” mégiscsak elérte, hogy a 'tánc-dráma' autonóm alkotóelem lett a „Művészetek műveltségi területének”? Győzelem-e? Az elkárhozás kezdete? Vagyis e két különösen szép s gyerekeknek kedves, könnyű szárnyú és mozgékony műzsa is betöretik a kemény, szálkás és fegyelmező iskolapadokba? S vajon milyen sorsra jut a modern művészeti üzenetközvetítők iskolai legitimitációja, a 'médiaismeretek'? Vajon ezen sikereknek az ára – a konzervatív tantervkészítők felé tett kompromisszumos aktus – az 'irodalom' visszarendezése tradicionális helyére, a nyelvtan mellé (s némi távolítása az esztétikai nevelés blokkjától), s még inkább az 'énekezené' alaptantervi megfogalmazásának megingathatatlan ortodoxiája? (Mely utóbbi már-már a 'neológus kodályisták' elől is kirekesztő, más működőképes alternatívákról nem is beszélve – a NAT betűje változatlanul indexen fogja tartani Orffot vagy bármi mást, aki instrumentumok segítségével próbálja a zene világába avatni a gyermekeket.)

Vajon létezik-e egyáltalán mint meghatározó szakmai csoport az a bizonyos művészetpedagógiai avangárd? Ha van, mennyire egységes? Mekkora erőt képvisel a magyarországi iskola világában?

Segít-e a különbözőségek információcseréjében a legfiatalabb szakmai civil szervezet, az Academia Ludi et Artis, mely nevében viseli, hogy a játékot tekintve a gyerekek számára szervezett kultúrák közvetítésben alapvetőnek? Első

nagy vállalkozásán, az 1995 nyarán szervezett nagykörösi tanártovábbképző táborban nem nagyszámú, de lelkes részvevő közösség előtt fogalmaztak programnyilatkozattal felérő gondolatokat az előadók. *Jánosi András* a népi hangszeres előadásmód tudományos elemzéséből következtet arra, hogy a korai zenei írás-olvasás tanítás a módszeres iskolázás önigazolása lehet ugyan, de sok szempontból félrevezet a hiteles műzsa megismerésétől, *Bánréti Zoltán* szöveget és kommunikációt középpontba állító metodikája szintén hadüzenet egy hagyományos iskolai grammatika számára, *Arató László* 'problémacentrikus' irodalomtanítási programjában is mű és eszmélkedő ember kapcsolata a fontosabb, mint a bármily vizsgaképes ismerethalmaz. A folklórizmus-iskolák nagy „öregjei”, *Falvai Károly és Molnár V. József* a népművészet mágikus világrendszerének elfogadtatását sürgették, szemben egy, a dekorativitás hangsúlyait kiemelő hagyományos népművészet-tanítással. *Lévai Sándor* a szocializáció szempontjából tartotta fontosnak a társas játékokat, *Páli Judit* mindezt neurológiai-pszichológiai adalékokkal erősítette meg (egészen meglepő volt az az álláspontja, mely szerint a meleg-természetes anyagokkal való foglalatosság bővebben váltja ki a 'jutalomhormont', mint a hideg műanyagok). (Ki emlékszik még a 'suhé-vitára' az ÉS-ben? Lám-csak!) *Fellegi Ádám* a „csevegést” tekintette a művelődéstörténettel való ismerkedés alapműfájának, *Debreczeni Tibor* a drámajáték ábécéjébe avatta a résztvevőket (s hogy az ábécétől van út akár a 'könyvek könyvéig' is, azt Pál-monodramájának exkluzív bemutatója is

sejtette), Sinkó István a vizuális ábécé gyakorlatait mutatta be, e sorok írója Lázár Ervin Dömdömdömjével igazolta, hogy verset is könnyebben lehet megszerettetni írva, s hogy a kötött formák követése meglepő esztétikai magaslatokba röpenti a próbálkozókat (oh, Csokonai poétai gyakorlatai!)

Milyen jó a pszichológiának – gondolom. Tudja s tanítja, hogy érzékservi-mozgásos-érzelmi fejlesztés kell hogy megelőzzön – más stratégia nem lehetőség – mindenféle verbális, intellektuális ráhatást (időben s jelentőségében is), s hogy a rajz, a zene, a tánc, a dráma, a bábjátékos animáció, a rítus mind-mind az ember egészét szólítja meg. Vájon igaz-e a kép? Olyan-e a pszichiátriai praxis átlaga, mint a kezem ügyébe került *Nonverbális terápiák* című kötet szerzőinek munkássága? S ha olyan, akkor mégiscsak azt kérdezem: miért kell az ember gyermekének odáig *romlania*, hogy gyógymódként, gyógyító kúra gyanánt ajándékozzuk meg mindazzal, amivel, ha normális gyerekként élhetne – tehát aktív-kreatív rajzolásal-kézművességgel, muzsikálással, drámajátékkal, bábos animációval, táncsal, ritmussal –, nos akkor talán nem is szorulna mindezen kúrákra. Mindenesetre az olvasó ezúton köszöni a szerzőknek és a szerkesztőknek, hogy beavatták e műhelyekbe.

Szögi Ágnes alapos filológiai apparátussal gyarapítja ismereteinket a legújabb kor iskolaalapító személyiségeinek kálváriájáról. A drámai hős: *Nemesszegi Lajosné*, a dicsőséges pályafutásáról közismert kecskeméti énekeszei általános iskola teremtő asszonya. Lám-lám, a legendás névadó patrónus, Kodály közvetlen pártfogása is csak a megmaradáshoz volt elegendő az ötvenes évek legelején indult műhelyteremtő innováció esetén, a régióban elrendelészerű szenvedéstörténet már-már kísértetiesen hasonló epizódjait nem úszhatta meg. *Szögi Ágnes* igen korrekt

kutató, nemcsak a pontos és részletező adatolásból tűnik ez ki, hanem abból is, hogy világosan bevallja: túlságosan közelieliek még a történések ahhoz, hogy történelmi távlatból lehessen felmutatni, ezzel együtt vállalja a kockázatát néhány markáns álláspont megfogalmazásának. *Szögi Ágnes* hűségese krónikása nem csupán a nagyszerű, nagy hagyományú iskolának, de a *Kodály* nevéhez rendelt pedagógiai paradigmának is (ezt a terminust használok, hátha így elkerülhető a fel-fellángoló, de mégiscsak terméketlen vita, hogy vajon a *Psalmus Hungaricus*, a *Székelyfőné*, a *Pünkösddőlő* stb. szerzőjének nevéhez a *módszer* vagy a *rendszer* szót kell-e inkább illeszteni). Minden kódszót kizáróan a Mester oldalán foglal állást a tekintélyét kikezdő legújabb kételkedőkkel szemben. Fontos és hiteles – a későbbi, távlatos elemzés számára továbbgondolható – adalékokat szolgáltat éppen a kecskeméti iskola példájának bemutatásával is, hogy a kodályi pedagógiai mű *tényleges* romlásában, hatékonysági zavaraiiban hol a konkrét történelmi körülmények adta rontás, hol van (*van-e*) az *alapozók-paradigma*fo-galmazók *hübrisze*, hol pedig egyszerűen az *idők kereké* forgott, vagyis *ember és zene viszonya változott*. *Szögi Ágnes* mindenesetre a fordulat évét a kultúra és a kulturális nevelés szempontjából is a veszteségeket előidéző fordulat tengerlyének tekinti. Én mindazonáltal megfontolásra javaslom a kodályi pedagógia értelmezésekor, sőt a rendszer (vagy módszer) pusztá leírásakor azt a, visszaemlékezésekben makacsul, rendre – olykor szó szerint az alábbiak szerint – visszatérő kodályi intés tartalmát: „sok a szöveg, kevés az éneklés...”. Nem kicsinyíteni akarom én a Mester (és apostolainak) tanításait a zenei írás-olvasás tanításának fontosságáról, a polgári műveltség normáival ötvözött (ném bánom: szerkesztett) népdalfelfogásról, de igazán e észzésre méltó a tény maga is,

hogy a létező iskola (lám olykor még a méltán legendás kecskeméti is) a *megtantítás iskolai rituáléját* jobban kedveli a játéknál, dalolásnál, táncnál.

Szögi Ágnes nehezen tudja definiálni a könyv műfaját – mentegedőzik igen tartalmas kötetének bevezetőjében. A legtisztességesebb megoldást választotta: a pontos és részletező dokumentálást, egy nagy iskola alapító igazgatójával összeforrott szűk negyedszázadának történetébe avatja be az olvasót, megterhelve őt a továbbgondolás, az összefüggés-keresés felelősségével.

A komplex művészeti nevelés új hullámának ismert személyisége a budapesti *Lothringer Éva*, az I. István Közgazdasági Szakközépiskola kísérleti műhelyének tanára. Sajátos módon ő is küzd könyvének műfaji meghatározásával. Tankönyv? Kézikönyv? Programleírás? Mindegyik és egyik sem. Bizonyára ez is egyik oka annak, hogy nem kényelmes olvasmány, pontosabban *nem olvasmány* az, ami a könyvbe foglaltatott, hanem további érelésre váró nyersanyagok, óravázlatok, gyakorlatok, kérdések, áttekintő táblázatok, egy *kész tanítási program* végiggondolt és következetesen végigvitt művészetpedagógiai koncepció alapján. A program komplex is, kreatív is – szurkolnom kell tehát sikerének –, és mégsem nyugtat meg igazán. *Lothringer* is belesétl az *iskolai kultúráközvetítés csapdájába*: a gyakorlatok, feladatok végül is egy célt szolgálnak; a diák *elméleti tudásának tökéletesítését, még pontosabban ezen elmélet szökincsenek elszájtítását*. Innen már csak egy lépés a másik csapdáig: voltaképpen egyetlen esztétikai elmélet rendszertanába kíván beavatni, a klasszikus esztétikáéba (némi *Lukács*sal, egy kevés *Vitányival* felerősített klasszikus esztétikáéba), melybe aztán hol beleférnék a művészeti jelenségek, hol nem, hol aztán belepréseli a szerző (így lesz a képzőművészet mint olyan alapvetően *epikus*

lényegű, így marad ki a műfaji felsorolásból a nem-táblakép képzőművészeti alkotások java, akár például az ikonok), s még sorolhatnám az apró, de összességében mégis bosszantó tévedések (Csehov Három nővére is egy alkalommal besorol az epikába). Nem ez az igazi baj. Sokkal inkább az, hogy arról feledkezik meg s feledkeznek el majd a könyvből tanuló középiskolások (ha elhiszik a benne foglaltakat), hogy a művészetnek éppen az az állandó sajátossága, hogy *nem fér be* a fogalmi rendszertanokba. Ez a törvényszerűség meg aztán talán érdekesebb is különösen serdülők, ifjak számára. A kérdés tehát: segít-e a művészettel való kapcsolatteremtésben a fogalmi rendszerekben való eligazodás? Jellegzetesnek tartom, hogy a történetiség, a funkcionális elemzés jóformán kimarad a kötetből. Holott talán ezek a *történetek* közelebb vezetnének a lényeghez.

Könnyebb a dolga a drámapedagógiának. Ez a fiatal művészetpedagógiai ág most azzal van elfoglalva, hogy önfelédten ismerkedik az angol forrásokkal, mivel sorra jelennek meg az 'alapító atyák' kézikönyvei magyarul. Érdekes jelenség ez is, fog még konfliktusokat előidézni: a magyar drámapedagógia előbb megismerte *hírből* a klasszikus, a XX. századi reformpedagógia körülbelül harmadik hullámába tartozó ósatyák tanításait, ebből formált képet magának, majd megteremtette saját, olykor a forrásra alig hasonlító, úgymond magyar (kelet-közép-európai?) változatát, s csaknem két évtizedes késéssel esik neki az autentikus angol szerzők kánonjai megismerésének. Mindenesetre a drámapedagógusok fiatal nemzedéke jóvoltából, a Magyar Drámapedagógiai Társaság aktivistáinak hozzájárulásából íme, a művek olvashatók.

Kevesebb olvasnivaló van a tánc tárgykörében ezen a NAT-tal terhes nyáron. Mindössze egy kötet vásárolható: ez is dokumentumkötet, pontosabban

riportkönyv egy – ha úgy vesszük – pedagógiai vállalkozásról, a *Novák Ferenc* (a Tata) vezette Honvéd Együttesről. A nagy hatású koreográfusnak, együttes- és mozgalmuszervezőnek ez a közalkalmazotti jogviszonya a szóban forgó együttes élén persze csak egyik arca, nem kapunk tehát teljes Novák-portrét (az amatőr Novákról csak érintőlegesen esik szó), a mecénás – a Zrínyi Könyvkiadó gazdája – nyilván a „katona-művészt” kívánta látni fényképalbumba kötve. A szerző becsületére legyen mondva, hogy hitelességre tört, s az együttes dicsőségnaplója mellett a váltságos, legalábbis kritikák helyzetekről is kerdőzetlenül szól, s e helyzetekben nem hallgatja el a nagy formátumú művész emberi-szervezői (vagy éppen pedagógusi) gyengéit. Egy vonatkozásban nem tartom a riporter eszköztárszerét korrektnek: nyilván elkötelezett a *Novák* (s köre) nevével fémjelzett néptánc-

színház iránt, ez azonban nem jogosítja fel arra, hogy a vele egyenrangú pályatársról – több nekifutásban is érintőlegesen – néhány hevenyészett mondattal csak elmarasztalólag írjon. Ha már belemegy a néptáncmozgalom örök vitájába, hogy tudniillik autentikus tánc vagy színházi sűrítés, stilizáció, a néptánc mozgásanyanyelvének belsővé tételét követő személyes líra-e az „igazi” (lám megint a látszat, mintha az egyik igazi volna, a másik meg hamis), nos akkor illétt volna hitelesen szóhoz juttatni a másik felet is. Ezért aztán felemás kötet a *Tánc az élet*.

Nos, hogy mi az élet? Legalábbis az iskolai művészetórakon: tánc-e, dalolás-e, játék-e, dramatikusan kommunikáció-e? Vagy leckeírás, felelet, netán vizsga? Erre a válasz a NAT-implementáció korában még várat magára. A pedagógiai-kulturális könyvkiadásnak – és kritikának – egy a dolga: hitelesen tudósítani.

Bíró Sándor–Juhász Sándor (szerk.): Nonverbális terápiák. Animula könyvek. Magyar Pszichiátriai Társaság, Bp., 1991. 293 o.

Szögi Ágnes: Ez az iskola valaha Kecskemétnek dicsősége lesz. Kodály Intézet, Kecskemét, 1994. 215 o.

Lothringer Éva: Hasonlóságok és különbözőségek a művészetekben. Irodalom-zene-képzőművészet. Auktor Könyvkiadó, Bp., 1994. 271 o.

Eszéki Erzsébet: Tánc az élet. Zrínyi Könyvkiadó, Bp., 1995. 156 o.

Gavin Bolton: A tanítási dráma elmélete. Színházi füzetek V. Magyar Drámapedagógiai Társaság–Marczibányi Téri Művelődési Központ, Bp., 1993. 112 o.

Jonathan Neelands: Dráma a tanulás szolgálatában. Színházi füzetek VI. Magyar Drámapedagógiai Társaság–Marczibányi Téri Művelődési Központ, Bp., 1994. 134 o.

Trencsényi László

CONTENTS

Zoltán Báthory: Prospects and Contradictions of the Reform of Public Education (Page 3)

József Nagy: And What about the Contents of Education? (Page 9)

Endre Ballér: The Essence of Central and Local Curricula and their Relationship (Page 20)

Júlia Varga: From Centralised Schools to the Schools of the Civil Community (Page 27)

János Timár: Scarcity and Squander in Hungarian Public Education – On Ways of More Efficient Use of Resources (Page 33)

Gyula Mezei: Educational Supervision Board or Educational Consulting Board (Page 41)

Ottó Mihály: The Pitfalls of Teacher Training and Continuing Training Programmes and the Need for Change (Page 48)

Ilona Liskó: School Structure – Settlement Structure (Page 54)

Gábor Halász: Extending Secondary Education – Elite Education Versus Mass Education and the Question of Dropouts (Page 65)

Is it a Turning Point in the History of Public Education? (panel) (Page 76)

*

In Memoriam Erzsébet Angelusz (Page 90)

Culture and School

László F. Csorba: The Unity of Culture – Fantasy or Reality? (Page 95)

Critics–Observer

What's New in Art Pedagogy? (*László Trencsényi*) (Page 108)

Inhalt

- Zoltán Báthory*: Chancen und Widersprüche der Erneuerung im Unterrichtswesen (S. 3)
- József Nagy*: ...Und was soll mit den Inhalten der Erziehung geschehen? (S. 9)
- Endre Ballér*: Wesen und Zusammenhang der zentralen und lokalen inhaltlichen Steuerung (S. 20)
- Júlia Varga*: Von der zentralisierten Schule bis zur Schule der örtlichen Gesellschaft (S. 27)
- János Timár*: Mangel und Verschwendung im ungarischen Unterrichtswesen – über die effektivere Verwendung der finanziellen Mittel (S. 33)
- Gyula Mezei*: Fachaufsicht – Fachberatung (S. 41)
- Ottó Mihályi*: Widersprüche in der Lehrerbildung und Weiterbildung, Anspruch auf die Erneuerung (S. 48)
- Ilona Liskó*: Schulstruktur – Siedlungsstruktur (S. 54)
- Gábor Halász*: Verzweigung des Unterrichts in der Mittelschule: Elitunterricht – Massenunterricht – „Dropout“ (S. 69)
- Unterrichtswesen am Wendepunkt? – Podiumdiskussion (S. 76)

•

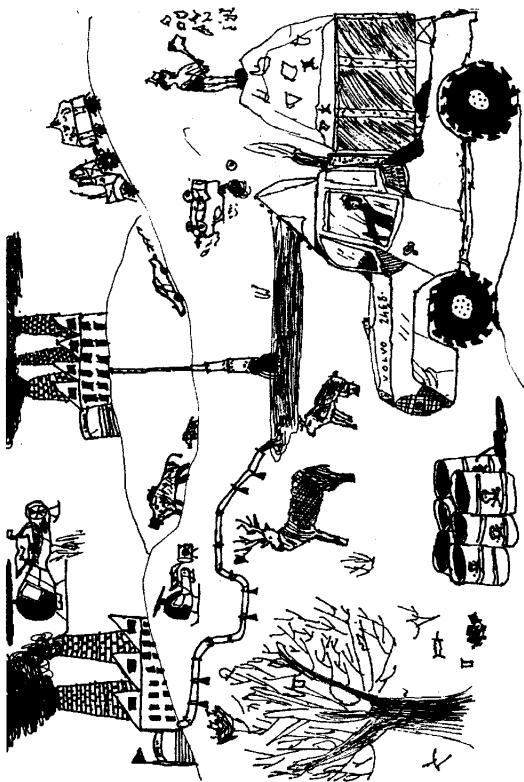
Wir gedenken Frau Erzsébet Angelusz (S. 90)

Kultur und Schule

László F. Csorba: Die Einheit der Bildung – Illusion oder Felsen? (S. 95)

Kritik-Beobachter

Neuigkeiten in der Kunstpädagogik (*László Trencsényi*) (S. 108)

AMVER LÁSZLÓ C.O.

Aigner László (11 éves)
Szentsei György Általános Iskola, Tés